

Cyrillus Kreegi loomingu peateost, 1927. aastal sündinud vokaalsümfoonilist reekviemi võib pidada pöördepunktiks helilooja loomingu ja esimeseks selle žanri teoseks Eesti muusikas. Teose valmimiseks kulus heliloojal kaks aastat ning ta ise pidas seda samuti oma elutööks. Reekviemi tekst pärineb baltisaksa literaadi ja folkloristi Georg Julius von Schultz-Bertrami sulest eestikeelsena – Kreek kasutas tema tõlget Mozarti reekviemi tekstist ning kohandas selle oma teose tarbeks. Selles tõlkes oli ladina sõnade ja eestikeelse tõlke silpide arv ja pikkus ning värsside rütm enam-vähem sama, mis võimaldab teost esitada ka ladina keeles. Nõukogude perioodil sai võimalikke teoseid esitada vaid vöörkeelsena, mistöttu hakati Kreegi „Requiem“ esitama ladina tekstiga. Kreegi eluajal kõlas teos siiski ainult eestikeelsena. Seega on tegemist esimese eestikeelse tekstiga reekviemi-ga ning teos on tuntud ka „Eesti reekviemi“ nime all. Kaheksaosaline teos järgib ülesehituselt liturgilise surnutemissa struktuuri, kuid helilooja on teksti ja selle liigendusse teinud ka muudatusi. Muusikateadlane Karl Leichter pidas Kreegi reekviemi suurimaks väärtuseks just võimet elustada ja hinges-tada teksti, ühendades sõnad meisterlikult muusika väljendusvahenditega.

Tenorile, segakoorile, orelile ja sümfooniaorkestrile loodud teoses on tenorisoold vaid teises ja viiendas osas, mistöttu on tegemist peamiselt kooriteosega. „Requiem“ muusikalise materjali aluseks on mitu erinevat allikat. Teose alguse metsasarveteema, mis naaseb „Agnus Dei“ lõpulõiguse, pärineb Londoni Westminsteri palee Big Beni kellamängu meloodiast, mida helilooja kuulis ilmselt raadiost. Kunstmuusikalistele surnumissadele tüüpiliselt kasutab ka Kreek oma reekviemis olulise teemana keskaegset sekvents „Dies irae“. Samuti on ta saanud inspiratsiooni rahvamuusikast.

Eesti esimese reekviemi esiettekannet toimus 20. oktoobril 1929 Estonia kontserdisaalis Eesti Muusika Osakonna segakoori, Estonia sümfooniaor-kestri ja bariton Aleksander Arderi esituses Juhan Aaviku juhatusel. Helilooja eluajal kõlas teos kokku kaheksal korral, viimast korda 18. veebruaril 1940. aastal Kreegi 50. sünnipäeva kontserdil Estonia kontserdisaalis.

Tänavustel Kreegi päevadel tuleb teos ettekandele helilooja sünnipäigas Ridaldas 1959. aastal loodud seades puhkpillikvintetile ja klaverile. Mõni kuu enne helilooja 70. sünnipäeva (12. septembril 1959) valminud kammerlik versioon on käputäie viimaste teoste seas, mille Kreek jõudis veel oma elu lõpul kirjutada. Pärast konservatooriumist vallandamist 1950. aastal ei esitatud tema loomingu kuigi palju ja Heliloojate Liidu kriitika ei andnud võimalust uute teoste eest tasu saada. Õlekõrreks osutus filharmoonia puhkpillikvinteti tellimus sellele koosseisule midagi kirjutada. Eestvedajaks sai pianist Elsa Avesson, kes oli hinnatud ansamblipartner paljudes koos-seisudes ning kelle kirjavahetusest heliloojaga võib välja lugeda püüdu puhkpillikvintetile seadeid tellida ja ettekandele tuua. 1955. aasta sügisest kuni 1958. aasta talveni valmis Kreegil kümme süiti. Pole teada, et reekviemi versiooni ettekannet puhkpillikvintetile ja klaverile Kreegi eluajal õnnestus. Töö selle väljaurimiseks seisab veel ees.

KORRALDAJA-
salk
SA LOOTSJA KODA

Festivali kunstiline juht Tõnu Kaljuste
www.nargenfestival.ee

KREEGI PÄEVI TOETAVAD

KULTUURIMINISTEERIUM

EESTI KULTUURKAPITAL

HAAPSALU

HAAPSALU KUURSAAL

EESTI KUNSTIMUUSEUM
KUMU

EESTI RAHVAKULTUURI
KESKUS

ERR
Eesti Rahvusringhääling

AmeerikaAuto

Cyrillus Kreek (03.12.1889–26.03.1962)

UNES NÄGIN (1911/1925), sõnad *Anna Haava*
MIS SA SIRISED, SIRTUKENE (1928/1958), sõnad *rahvaluule*
KUULA: VALGUSEST IMELIST JUTTU (1913), sõnad *Marie Heiberg*
HÄLLILAUL (1915), sõnad *Marie Heiberg*
NÖMMELILL (1912), sõnad *Anna Haava*
LAULJA (1915), sõnad *Kristjan Jaak Peterson*
SIRISEGE, SIRBIKESED (1919), sõnad *rahvaluule*
UNDEL ILMAL LÄTSI MA (1958), sõnad *rahvaluule*
TALVINE ÖHTU (1915/1916), sõnad *Villem Grünthal-Ridala*
JAAN LÄHEB JAANITULELE (1951), sõnad *rahvaluule*
MEIE ERR (1915/1918), sõnad *rahvaluule*
MAGA, MAGA, MATSIKENE (1922), sõnad *rahvaluule*

Ester Mägi (10.01.1922–14.05.2021)

MÕTISKLUSED (1978), sõnad *Anton Hansen Tammsaare*

Armastus on pärl ...
Rõõm ja õnn ...
Õnn on nii ligi ...
Ja ikka ...
Luule armastab kannatajaid

Eesti Filharmoonia Kammerkoor
Dirigent Tõnu Kaljuste

KONTSERT ON PÜHENDA-
TUD MEIE SEAST HILJUTI
LAHKUNUD HELILOOJA
ESTER MÄGI
MÄLESTUSELE

Eesti muusikaelus umbes pool sajandit mitmekülgset tegutsenud **Cyrillus Kreek** oli üks olulisemaid rahvusliku helikeele kujundajaid. Kreegi väga mahuka loomepärandi põhiosa moodustab koorimuusika. Suurem osa kontserdil kõlavatest lauludest on helilooja kirjutatud konservatooriumis õppimise ajal või veidi pärast seda, nn rännaaastate perioodil (1908–1921). Töö kooridega sai talle omaseks juba Peterburis üliõpilaspölvēs – ta tegutses koorijuhina Peterburi Eesti Hariduse Seltsi juures ja aitas kaasa 1912. aastal Peterburis toimunud eesti asunduste laulupeo korraldamisel. Seda koge- must sai Kreek rakendada edaspidises tegevuses: juba 1913. aastal oli ta osaline Läänemaa laulupeo korraldamisel Haapsalus ning 1920.–1930. aastatel oli ta maakondlike laulupidude eestvedaja ja üldjuht.

Konservatooriumi ajal puutus Kreek kokku veel teiseги hiljem tema loomingu oluliseks saanud valdkonnaga – rahvamuusikaga. 1911. aasta suvel osales ta Oskar Kalda juhitud rahvaviiside kogumise ekspeditsioonidel ja sai selle pisiku veel paljudeks aastateks, omandades rikkaliku rahvaviisikogu, mis sai tema loomingu ammendamatuks inspiratsiooniallikaks. Koosneb ju Kreegi muusika peaaegu täielikult eesti rahvaviiside seadetest ja töötlustest. Viisidena on ta kasutanud nii pillilugusid, rahvakoraale kui ka ilmalikke rahvalaule, nii uuemat rahvalaulu kui ka regilaule, viimase näitena on kontserdikavas „Sirisege, sirbikesed“ või „Maga, maga, Matsikene“. Rahvaviisi käsitluse poolest on Kreegi loomingu nii viisi lihtsamaid harmoniseeringuid kui ka ulatuslikke keerulise polüfoonilise arendusega koorikompositsioone, nagu seda on „Meie err“, „Sirisege, sirbikesed“ või „Undsel ilmal lätsi ma“. Sage on kaanonitehnika kasutamine, mida võib näha lauludes „Hällilaul“ või „Undsel ilmal lätsi ma“. Muusikalise materjali polüfooniline käsitlemine saab Kreegi loomingu olulisemaks tunnuseks.

Varase, Peterburi-aegse kooriloomingu seas on segakoorilaule, mida võib pidada tema loomingu kõige modernistlikumaks ja julgemaks. Erandlikud on nad selle poolest, et Kreek ei kasuta neis rahvaviisi, vaid keskne on mitmekesine harmoonia. Täna sel kontserdil kõlavad nendest „Nõmmelill“, „Kuula: valgusest imelist juttu“ ja „Talvine õhtu“ Eesti luuletajate tekstidele.

Ligi 20 aastat oli Kreek seotud tema kodulinna Haapsalu muusikaeluga õpetamise, dirigeerimise ja kontsertide korraldamise kaudu, kujundades 1920. ja 1930. aastatel linna kontserdielu ja muusikalist keskkonda, ning jäi Haapsaluga seotuks kuni elu lõpuni. Olulise panuse andis ta ka rahvaviiside kogumisse Läänemaal ning just Haapsalu-perioodil kiindus helilooja eestirootslaste rahvamuusikasse, eriti rahvapärastesse koraaliviisidesse.

Tallinnaga tekkis Kreegil teine side alates 1940. aastast, mil ta kutsuti konservatooriumi õppejõuks – muusikateoreetiliste ainetes professoriks. Töötada ta seal väga pikalt ei saanud, sest tingituna poliitiliselt keerulisest ajast ta 1942. aastal koondati, 1944. aastal aga kutsuti taas õppejõuks. 1950. aastal stalinistlike repressioonide ja „puhastuse“ käigus ta siiski vallandati ning kriitika puudutas teravalt ka tema loomingu. Kreek tõmbus pealinna elust eemale, elas ja töötas Haapsalus klaveriõpetajana, hoides end teadlikult tagaplaanile. Kui 1950ndatel tema loomingu ja rahvaviisikäsitlus said Heliloojate Liidust kriitikatulva, siis mõned rahvaviisidel põhinevad ulatuslikumad laulud, nagu „Jaan läheb jaanitulele“ ja „Undsel ilmal lätsi ma“, leidsid leidliku ja loominguilise rahvamuusikasse suhtumise eest isegi tunnustust ning said kiita nende uudsuse ja omapära poolest. Sellest alates

hakkas ametlik suhtumine Kreegi koorimuusikasse pisut leebuma. Kehva majandusliku seisu ja halveneva tervise tõttu jäid siiski mitmed loominguilised plaanid pooleli. Helilooja suri 1962. aasta kevadel ja on maetud Haapsalu vanale kalmistule.

Cyrillus Kreegi elutööd on jätkanud ja isikupäraselt edasi arendanud **Ester Mägi**, kelle loomingu on rahvaviis samuti olulisel kohal. Mägi kiindumus eesti rahvamuusika vastu sai alguse juba konservatooriumipäevil heliloomingu õpetaja Mart Saare kaudu. Rahvamuusika elemente leiab Mägi muusikast nii ehedal kui varjatulmal kujul, nii stiliseeritult kui ka vabalt arendatuna. Helilooja on öelnud: „Rahvaviisid on imbutunud minusse ja minu muusikalises keelde on need intonatsioonid sisse juurdunud, see on nagu muutunud minu emakeeleks.“

Ester Mägi mitmekesine loomepärand ulatub sümfoonilistest teostest soololauludeni, kuid kesksel kohal on kammermuusika ja kooriloomingu. Kuigi ta pole ennast pidanud kooriheliloojaks, on ta kogu oma loometee jooksul kirjutanud kõikidele kooriliikidele. Koorilaulude arv küündib sajani, nende hulgas on ka neli koorilaulutsükli. 1978. aastal loodud tsükli „Mõtisklused“ pole Mägi rahvalaulu poole pöördunud. See Anton Hansen Tammsaare proosatekstil põhinev viieosaline segakooritsükkel on vajanud tugevalt psühholoogilist sisekaemust, milles on esile toodud armastuse teema tundelised ja filosoofilised küljed. Teose töid esiettekandele 1. märtsil 1979 Estonia kontserdisaalis Tallinna Kammerkoor ja dirigent Kuno Areng.

Ester Mägi on jätnud meile peenekoelise, sissepoolevaatava muusika, mis on ühtlasi õrn ja jõuline, tundeline ja vaoshoitud. Muusikateadlane Merike Vaitmaa on tabavalt öelnud: „Ester Mägi muusika on selline, mille juurde kuulaja ise peab minema, ja mis tasub heldelt huvitatud ning tähelepanelikule kõrvale, tuues ilmsiks oma peene ilu, meeolelunde rikkuse ja mõttekultuuri.“

Aitäh, Ester Mägi, selle muusika eest!

Eesti Filharmoonia Kammerkoor on kujunenud üheks tuntumaks Eesti muusikakollektiiviks maailmas. Koori repertuaar ulatub barokkmuusikast kuni 21. sajandi teosteni, kus eriline koht on Arvo Pärdi, Veljo Tormise, Tõnu Kõrvitsa, Galina Grigorjeva ja teiste Eesti heliloojate loomingu. Aastakümneid on koor tegutsenud rahvusvahelises muusikaelus koos mainekate dirigentide ja orkestritega, esinemispaikadeks sellised lavad nagu Viini Kontserdimaja, Sydney Ooperimaja, Royal Albert Hall, Carnegie Hall, Walt Disney kontserdimaja jpt. Stabiilset kõrgtaset näitavad ka koori salvestised, mida on 15 korral Grammyle esitatud ning kahel korral hinnatuima plaadi- auhinna võitnud. 2020. aastal valis BBC muusikaajakiri Classical Music Eesti Filharmoonia Kammerkoori kümne parima koori hulka maailmas.

1981. aastal Tõnu Kaljuste loodud koori ees on peadirigentidena seisnud veel briti dirigent Paul Hillier, hollandlane Daniel Reuss ning läti dirigent Kaspars Putniņš. Alates 2021. aasta augustist on koori kunstiline juht taas Tõnu Kaljuste.

Cyrillus Kreek (1889–1962)

REQUIEM c-moll puhkpillikvintetile ja klaverile (1927/1959)

Introitus
Dies irae
Recordare
Oro supplex
Domine Jesu
Hostias
Sanctus
Agnus Dei

Puhkpillikvintett koosseisus **Pipilota Neostus** (flööt),
Aleksander Hännikäinen (oboe), **Toomas Vavilov** (klarnet),
Peeter Sarapuu (fagott), **Jürnas Rähni** (metsasarv)
Kadri Toomoja (klaver)

Ei leidu sügavamalt läbitunnetatud, suurema seesmise soojuse ja hardumusega – ent siiski rangelt tasakaalus – kirjutatud samalaadilist teost, kui seda on Kreegi reekviem. Eduard Tubin.